

Εκκλησιαστικοί πολιτιστικοί φορείς: Ένας πολύτιμος δεσμός μεταξύ Εκκλησίας και Κοινωνίας

[Πολιτισμός](#) / [Πολιτισμική κληρονομιά](#) / [Πολιτισμός](#)

[Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού](#)

Δεν είναι λίγες οι Μητροπόλεις που έχουν συστήσει πολιτιστικούς φορείς. Η πρωτοβουλία αυτή, πέραν των πολλών και άκρως ποιοτικών αποτελεσμάτων που έχει να επιδείξει σε επίπεδο συναυλιών, εκδηλώσεων κλπ, έχει προσφέρει κορυφαίο παιδαγωγικό έργο στις νεωτέρες γενιές, ενώ, συχνά, αποτελεί για τις τοπικές κοινωνίες την μοναδική αξιόπιστη πολιτιστική οργανωμένη δομή.

Στους κόλπους τέτοιων φορέων έχουν στεγαστεί καλλιτεχνικές προσπάθειες, εκθέσεις, μόνιμα εκθετήρια, σταθεροί καλλιτεχνικοί θεσμοί, καθώς και ωδεία και μουσικές Σχολές που απονέμουν πιστοποιημένες σπουδές.

Το κυριότερο όμως είναι πως, όλα αυτά, γίνονται αιτία να ξεκινήσει διάλογος της Εκκλησίας με τις τοπικές κοινωνίες με πολύ ευρύτερη θεματολογία από την

αμιγώς θεολογική και ποιμαντική. Και αυτό είναι κάτι που πολύ το επιθυμούν, ιδιαιτέρως οι νέοι άνθρωποι, οι οποίοι βλέπουν την Εκκλησία να έχει να τους προτείνει δημιουργική απασχόληση και δραστηριότητες που δίνουν διέξοδο σε χαρίσματα και μεράκι.

Η σχέση ενός πολιτιστικού οργανισμού με την Εκκλησία ίσως προκαλεί τριών λογικών επιφυλάξεις: Η πρώτη έχει να κάνει με τον τυχόν περιορισμό του στην αμιγώς εκκλησιαστική τέχνη. Η δεύτερη έχει να κάνει με την καχυποψία, που αρκετές φορές έδειξε η Εκκλησία προς όλες τις μορφές της Τέχνης και κυρίως την σύγχρονη. Και η τρίτη έχει να κάνει με την υποψία, πως επιδιώκεται η χειραγώγηση και εν τέλει η στράτευση της Τέχνης στους σκοπούς και τα ιδεώδη που η Εκκλησία έχει θέσει.

Και οι τρεις επιφυλάξεις είναι δικαιολογημένες. Όντως η Εκκλησία, τουλάχιστον στην Ελληνική πραγματικότητα, έριξε περισσότερο το βάρος της στον λόγο, στην παράδοση και στην αλληλεγγύη. Αν ένας σημερινός πιστός κληθεί να δώσει αυθόρμητα μια δραστηριότητα, όταν ακούει τον όρο Εκκλησία, θα απαντήσει ίσως «λειτουργία», ή «συσσίτια», ή «κήρυγμα». Βεβαίως και όλα αυτά αφορούν την Εκκλησία και προσφέρουν έργο πολύτιμο μέχρι και σήμερα στην πατρίδα μας. Πάντα όμως υπάρχει η αίσθηση πως, πέρα από τη νόηση και τη δράση, ένα έλλειμμα υπήρχε -και συνεχίζει να υπάρχει- στην Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία. Ένα έλλειμμα πρωτοβουλιών, που θα ενεργοποιήσουν και άλλα δώρα του Θεού στον άνθρωπο, όπως η φαντασία, το συναίσθημα και η δημιουργία. Όλα δηλαδή εκείνα τα υλικά, που χρησιμοποιεί η Τέχνη για να δώσει μορφή στα άμορφα συστατικά της δημιουργίας και να προσφέρει έργα πολιτισμού. Ενός πολιτισμού, που δεν εξαντλείται στα όρια της εκκλησιαστικής Τέχνης, αλλά κατακλύζει όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής και περιμένει να βγει στο φως.

Είναι όμως βέβαιον πως κάτι πολύ ευρύτερο περιμένει να φανερωθεί και να λειτουργήσει. Ένας πολύ μακρύς αλλά γεμάτος ευχάριστες εκπλήξεις δρόμος ανοίγεται, με ουσιαστικά αποτελέσματα και πολλές προοπτικές: Ο δρόμος από τον ατομισμό στην σχέση, από την απομόνωση στην κοινωνία, από την μαζοποίηση στον πολιτισμό, από τον εγωκεντρισμό στην Εκκλησία.

Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, επιβάλλεται να εμβαθύνουμε και να ενεργοποιήσουμε όλες τις διαστάσεις τις έννοιες «πολιτιστικός». Στις μέρες μας, ο όρος αυτός στένεψε, όπως η εποχή μας ξέρει να στενεύει και να ακρωτηριάζει λέξεις και έννοιες. Έτσι και ο όρος αυτός έφτασε να σημαίνει απλά και μόνον έργα τέχνης και καλλιτεχνικές δραστηριότητες. Η ρίζα και η ουσία όμως του όρου, ανοίγει διάπλατα τον δρόμο προς την κατανόηση όλου του έργου και της αποστολής, που ένας τέτοιος οργανισμός αναλαμβάνει. Πίσω από τον πολιτισμό κρύβεται η πόλις. Όχι όμως ως ένα σύνολο οικοδομικών τετραγώνων, αλλά ως κοινωνία ανθρώπων, που κατόρθωσαν να ξεπεράσουν το στάδιο της πρωτόγονης ανάγκης για ατομική επιβίωση και βίωσαν την πληρότητα της κοινωνικότητας και των συλλογικών οραμάτων. Η πόλη αποτελείται από πολίτες, δηλαδή ανθρώπους που διαρκώς αθλούνται στην συνύπαρξη. Η πόλις γεννά πολιτισμό, δηλαδή τρόπους και κώδικες συμβίωσης και ανοίγματος προς ιδεώδη υπερατομικά, όπως η δημοκρατία, ο ηρωισμός και το κάλλος. Η πόλη συγκεντρώνεται στην Εκκλησία του δήμου, όπου όλοι, ως ίσος προς ίσον, διαλέγονται και πασκίζουν για την -κατά τον Αριστοτέλη- κοινή ευδαιμονία. Αυτή η πόλη οραματίζεται από κοινού ένα καλύτερο κόσμο, αναζητά το κάλλος του και το προγεύεται μέσω της μουσικής, του θεάτρου, των αγαλμάτων και της αρχιτεκτονικής. Δεν είναι τυχαίως οι πρώτοι Χριστιανοί αναζήτησαν στον αρχαιοελληνικό όρο «Εκκλησία» την δομή και την περιγραφή της νέας τους κοινωνίας, της κοινωνίας της αγάπης. Και εξίσου δεν είναι τυχαίο, πως μέσω του αρχαιοελληνικού κάλλους, η αιχμή του δόρατος της Ορθόδοξης πνευματικότητας, οι νηπτικού πατέρες, προσδιόρισαν τον αγώνα τους ως άσκηση φιλο-καλίας.

Για την Ελληνορθόδοξη παράδοσή μας, η ομορφιά και η χαρά, το κάλλος της ζωής, αποτελεί καρπό συλλογικότητας, καρπό εκκλησιαστικότητας. Η αγιότητα, ως κάλλος ψυχής, αποτελεί αποκορύφωμα ενός αγώνα για άνοιγμα στον άλλον και η σωτηρία αποτελεί γεγονός που επιτυγχάνεται μόνον μέσα στην ευχαριστιακή κοινότητα, που έχει επιτρέψει στο Άγιο Πνεύμα να σφυρηλατήσει δεσμούς ενότητας και αγάπης ανάμεσα στους ανθρώπους και παράλληλα μεταξύ ανθρώπων και Θεού.

Ιδού λοιπόν οι πλήρεις διαστάσεις του πολιτισμού. Μόνον με αυτήν την προοπτική είμαστε σε θέση να καταλάβουμε και το νόημα των έργων του πολιτισμού, τα

τεχνουργήματα του κάλλους, τα καλλιτεχνήματα. Μόνον η κοινωνία προσώπων, δηλαδή πολιτών, μπορεί να ξεφύγει από την τυραννία της ιδιοτέλειας και να αναζητήσει μέσα από την ύλη -το ξύλο, την κλωστή, την κίνηση, τον ήχο, τον λόγο, την πέτρα- τους αιώνιους νόμους της συμμετρίας, της αρμονίας και της συν-κίνησης. Και δεν υπάρχει εναργέστερη αποτύπωση της δίψας του ανθρώπου να συντονιστεί με τους θείους νόμους, από τα έργα του πολιτισμού. Συγχρόνως όμως γινόμαστε μάρτυρες και μιας αντίστροφης πορείας: τα ίδια αυτά έργα του πολιτισμού επιστρέφουν στην κοινότητα, καλώντας και διδάσκοντας. Ο Πολιτισμός δεν εκφράζει μόνον κάτι. Καλεί και εκπαιδεύει σε αυτό «κάτι», που άλλο δεν είναι από την ενότητα των ανθρώπων, την συνεννόηση, την συνεργασία και τελικώς την αγάπη.

Να γιατί Εκκλησία και πολιτισμός είναι έννοιες όχι απλώς εφαιπόμενες, αλλά τεμνόμενες. Η Εκκλησία με την λατρεία της καλεί σε ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟ, δηλαδή σε μετάβαση από το άτομο στο πρόσωπο. Και αυτός ο εκκλησιασμός μεταβάλλεται σε ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, όταν η ευχαριστιακή κοινότητα περάσει τα όρια του ναού και στήσει ένα πανηγύρι στο προαύλιό του, μεταφέροντας το μήνυμα της χαράς και της αγάπης στην ευρύτερη κοινότητα και σε ολόκληρο τον κόσμο.

Ειδικά η δική μας Ελληνική παράδοση, με αιώνες αναζήτησης του Θεού και των αιώνιων νόμων, αλλά και με την εμπειρία θαυμαστών και θαυμάτων από τη συνάντηση αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού και ορθοδοξίας, μας καλεί να την ανακαλύψουμε εκ νέου και να την αναζωογονήσουμε. Κι αυτό, όχι για να

αναζητήσουμε διέξοδο φυγής από τα τρέχοντα και επώδυνα προς το παρελθόν, αλλά για να ξεχορταριάσουμε μονοπάτια πορείας προς το μέλλον. Μονοπάτια, που δοκιμάστηκαν, άντεξαν και λειτούργησαν, εκφράζοντας αλλά και διδάσκοντας νόημα ζωής και περιεχόμενο σχέσεων. Η αγάπη και η στοργή προς τον λαϊκό μας πολιτισμό, η καλλιέργεια, η διδασκαλία του, αλλά και η ενθάρρυνση μύησης σ' αυτόν συμβάλλει καθοριστικά στην συνοχή της σημερινής κοινωνίας, η οποία αναζητά δρόμους συνάντησης με τον συμπολίτη, τον συμπατριώτη, τον συνάνθρωπο, τον αδελφό, τον πλησίον. Ο Ελληνικός πολιτισμός και η Ελληνική παράδοση μάς αναζητούν, για να μας ξαναχαρίσουν ελπίδα και κουράγιο, μέσα από την συνύπαρξη και τον κοινό οραματισμό. Ως εκ τούτου, η ίδρυση εκκλησιαστικών πολιτιστικών φορέων δεν αποτελεί απλώς πολιτιστική δράση, αλλά κατ' εξοχήν πράξη πολιτική, δηλαδή πράξη ενίσχυσης δεσμών των πολιτών και ανασύστασης της όντως πόλης, που κατ' ουσία δεν διαφέρει από τη Βασιλεία του Θεού της αγάπης.

Ένα πολλαπλό έργο αναλαμβάνει κάθε τέτοιος οργανισμός, με κύριο στόχο να εντοπίσει και αν αναδείξει τον τοπικό πολιτισμό, ενισχύοντας τους ανθρώπους με τον τόπο τους:

Αναζητά κατ' αρχήν τα δείγματα της Τέχνης που διαμόρφωσε μια κοινωνία, στηριγμένη στις ορθόδοξες και ελληνικές της ρίζες, δηλαδή τα αποτυπώματα του νοήματος της ζωής στην μακραίωνη παράδοση αυτού του ευλογημένου τόπου. Και αφού τα εντοπίσει, καλείται να τα προστατεύσει, να τα αναδείξει και να τα παραδώσει ανακαινισμένα και αυθεντικά στις επόμενες γενεές, πιστεύοντας πως αποτελούν πολύτιμα δείγματα της ομορφιάς της ψυχής αυτού του λαού, που ζυμώθηκε με την καλαισθησία και το ήθος της Ορθοδοξίας μας. Με την έννοια αυτή, ένας τέτοιος οργανισμός μεταβάλλεται σε κιβωτό διατήρησης, αλλά και φορέα νέας σποράς. Το πολιτιστικό απόθεμα που καλείται να διασώσει αποτελεί ουσιαστικά απόθεμα ζωτικών δυνάμεων αναγέννησης και συνέχισης της ιστορικής πορείας του λαού μας.

Συγχρόνως, όπως είπαμε, ένας τέτοιος φορέας ανοίγει διάλογο, μέσω της Τέχνης, με την σύγχρονη κοινωνία, αναζητώντας τις αγωνίες, τους καημούς και τα οράματά της. Και ακόμη περισσότερο, προσφέρει ευκαιρίες νέας πολιτιστικής δράσης, επιδιώκοντας να ωθήσει ψυχές να απεγκλωβιστούν από τα πρόσκαιρα, να οραματιστούν μια καλύτερη και ποιοτικότερη ζωή και να εκφράσουν όλα τα δημιουργικά του τάλαντα, αναζητώντας κάλλος και ποιότητα στην καθημερινότητα τους.

Πίσω όμως από τα δύο αυτά, μια ευρύτερη και πολυτιμότερη αποστολή αναδεικνύεται: Το μπόλιασμα του πνεύματος της ενότητας και της δημιουργίας

στην κοινωνία, με μέσον τον πολιτισμό και την καλλιτεχνική δημιουργία. Κάθε φορά που το προαύλιο ενός ναού, η πλατεία ενός χωριού, οι πολιτιστικοί χώροι της πόλης μας ή αίθουσα ενός πνευματικού κέντρου θα πλημμυρίσουν με ήχους, χρώματα, λόγο, εκδόσεις και εκθέματα, το παρελθόν θα ξαναγίνεται παρόν και θα ανοίγονται δρόμοι πνευματικότητας και ομορφιάς σε μια κοινωνία που τάχει ανάγκη όσο ποτέ.

Σ' αυτό το έργο συμμετέχουν άνθρωποι με διαφορετικές αφετηρίες, αλλά κοινά χαρακτηριστικά: Πρώτα το μεράκι και η ευαισθησία τους για κάθε τι όμορφο και αυθεντικό. Δεύτερο, η μακρά τους εμπειρία και το πολύτιμο έργο τους, που συνέβαλε αποφασιστικά στην πολιτιστική ανάπτυξη της κάθε περιοχής. Υπάρχει όμως και κάτι ακόμη που τους συνδέει: Ο κοινός οραματισμός για μια νέα ώθηση του πολιτισμού με πρωταγωνιστές τους νέους.

Πιστότητα και σεβασμός στην Παράδοση, αλλά και ευαισθησία ανταπόκρισης στο κάλεσμα των καιρών. Αυτή την ισορροπία διατηρεί ένα εκκλησιαστικός πολιτιστικός φορέας. Κοινός στόχος ο άνθρωπος, το μέγιστο και υπέρτατο καλλιτέχνημα του Θεού. Η τελειότερη εικόνα Του. Να η πρωτοτυπία τού έργου ενός τέτοιου οργανισμού: Η γεφύρωση του κόσμου με το καλλιτεχνικό εργαστήριο της Εκκλησίας. Μόνο που μέσα σ' αυτήν, δεν παράγονται έργα από άψυχη πρώτη ύλη, αλλά καλλιτεχνήματα έμψυχα, άνθρωποι, κατ' εικόνα και ομοίωση Θεού. Μέσα σ' αυτήν, αγιότητα και κάλλος ταυτίζονται.

Οι ανάγκες είναι πολλές και κάθε μέρα γίνονται και περισσότερες. Αποτελεί ύψιστο έργο ποιμαντικής και πνευματικής μέριμνας η ίδρυση τέτοιων φορέων. Η κάθε τοπική εκκλησία που θα πάρει μια τέτοια πρωτοβουλία, είναι βέβαιον πως θα δρέψει καρπούς γλυκείς και θα δει τον λόγο της να βρίσκει πολλαπλάσια ανταπόκριση σε ψυχές που έχει καλλιεργήσει η καλλιτεχνική δράση και η ενίσχυση των ανθρώπινων δεσμών.

<https://bit.ly/36UQA33>